

คำนามประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทย*

Coordinate Compound Nouns in Thai

อลิษา อินจันทร^{**}

Alisa Injan

กิงกาญจน์ เทพกาญจนา^{***}

Kingkarn Thepkanjana

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำนามประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน ผลการวิจัยพบว่า คำนามประสมแบบเท่าเทียมมีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ คือ คำที่ประกอบขึ้นจากคำอิสระประเภทคำนามจำนวน 2 คำแล้วยังคงประเภททางวากยสัมพันธ์เป็นคำนามดังคำที่เป็นองค์ประกอบโดยทั้ง 2 หน่วยคำต่างเป็นหน่วยหลักในทางอรรถศาสตร์ คำนามประสมแบบเท่าเทียมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ คำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับสูงและความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำ ทั้งนี้ คำนาม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “คำประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทย”.

** นิสิตระดับปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ติดต่อได้ที่: kidsme87@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ติดต่อได้ที่: thepkanjana@gmail.com

ประสมแบบเท่าเทียมมีการขยายความหมายจากคำที่เป็นองค์ประกอบโดยกระบวนการนามนัย ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ได้แสดงความก้าวหน้าในการศึกษาวิเคราะห์ค่านามประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ตลอดจนนำไปหาข้อสรุปทางแบบลักษณะภาษาได้อีกด้วย

คำสำคัญ: คำประสมแบบเท่าเทียม; ภาษาศาสตร์ปริชาน;
ความหมายเชิงประกอบ; นามนัย; อุปลักษณะนามนัย;
แบบลักษณะภาษา; วิทยาหน่วยคำ

Abstract

This research article aims at analyzing syntactic and semantic properties of coordinate compound nouns in Thai by using a cognitive linguistics framework. It was found that syntactically coordinate compound nouns are composed of two free morphemes functioning as heads. Semantically, coordinate compound nouns are divided into two main groups according to the degree of non-compositional meaning, namely, low non-compositional meaning and high non-compositional meaning. Besides, the meanings of coordinate compound nouns are extended by using metonymy. This study makes a contribution to Thai language grammar and its conclusion to language typology as well.

Keywords: coordinate compounds; cognitive linguistics;
compositional meaning; metonymy; etaphonymy;
typology; morphology

ความสำคัญของปัญหา

คำประสม (compound word) เป็นประเด็นทางภาษาศาสตร์ที่ศึกษากันมานาน งานวิจัยในเชิงแบบลักษณ์ภาษาส่วนใหญ่ให้คำนิยามคำประสมที่ตรงกันว่า คำประสม คือ การนำหน่วยคำอิสระจำนวน 2 คำขึ้นไปประกอบเข้าด้วยกัน (Fabb, 1998: 66; Trask, 1999: 344; Stewart and Vaillette, 2001: 125-126) ในการจัดประเภทของคำประสมพบว่า มีความหลากหลายในการจัดและยังคงเป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ในภาษาไทยมีคำกลุ่มหนึ่งที่เกิดจากการรวมหน่วยคำอิสระจำนวน 2 หน่วยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรืออยู่ในวงความหมายเดียวกัน มีประเภททางวากยสัมพันธ์ของคำที่เป็นองค์ประกอบชนิดเดียวกัน คำที่ประกอบขึ้นมานั้นความหมายยังคงคล้ายคลึงกับความหมายประจำคำของคำที่เป็นองค์ประกอบ โดยคำหนึ่งไม่ได้ทำหน้าที่ขยายอีกคำหนึ่งหรืออาจเกิดความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายประจำคำของคำที่เป็นองค์ประกอบ ในตำราภาษาไทยเรียกชื่อว่า "คำซ้อน" เป็นการนิยามชื่อเรียกคำโดยใช้เกณฑ์ทางความหมายซึ่งแท้จริงแล้วคือคำประสมประเภทหนึ่ง หากมองตามลักษณะความเป็นสากล (universal) ภาษาส่วนใหญ่มีหลักการตรงกันในเรื่องของลักษณะการประกอบคำของคำดังกล่าวที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับคำประสมประเภทหน่วยหลัก-หน่วยหลัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสร้างคำนิยาม "คำซ้อน" ขึ้นใหม่ตามหลักไวยากรณ์ที่เป็นที่เข้าใจตรงกันทั่วโลกในขณะที่รายละเอียดเรื่องของความหมายหรืออรรถศาสตร์มักแตกต่างกันตามการใช้ในแต่ละภาษา อีกทั้งยังตรงกับทัศนะของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2525: 20-29) ที่กล่าวถึงคำประสมว่า หากถือหลักการของการเป็นหน่วยคำอิสระ¹ (free morpheme) หรือหน่วยคำไม่อิสระ² (bound morpheme) คำซ้อนและคำซ้ำควรจัดเป็นคำประสมประเภทหนึ่ง รวมถึง Peansiri Vongvipanond (1992: 143) อ้างว่า คำซ้อนค่อนข้างมีโครงสร้างภายใน

¹ หน่วยคำอิสระ หมายถึง หน่วยคำที่สามารถปรากฏตามลำพังโดยไม่ผูกพันกับหน่วยคำอื่น หน่วยคำชนิดนี้มีกี่ยางค์ก็ได้ เช่น ไฟ รัง กระดาษ สะอาด เป็นต้น.

² หน่วยคำไม่อิสระ หมายถึง หน่วยคำที่ปรากฏอิสระตามลำพังไม่ได้ ต้องใช้ประกอบกับหน่วยคำอื่นเสมอ เช่น นัก การ ผู้ ชาว.

ที่เป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ องค์ประกอบทั้ง 2 คำต่างเป็นคำหลัก ไม่มีคำใดเป็นคำขยาย ไม่สามารถถอดความ (paraphrase) ได้ ดังนั้น ในงานวิจัยชิ้นนี้จึงตั้งนิยามคำชื่อนี้ว่าเป็น "คำประสมแบบเท่าเทียม" ตัวอย่างเช่น

1) หลุมบ่อ	หมายถึง	หลุมตื้นที่อาจมีน้ำขังหรือไม่ก็ได้
หลุม	หมายถึง	ดินขุดตื้น ไม่ลึกมาก การใช้ประโยชน์ไม่เกี่ยวกับน้ำ เช่น เพื่อบางไข่ ผังศพ หมักปุ๋ย
บ่อ	หมายถึง	ดินขุดลึกมาก การใช้ประโยชน์มักเกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น กักเก็บน้ำ เลี้ยงสัตว์น้ำหรือสัตว์เลื้อยคลาน

หลุมบ่อ เป็นคำประสมแบบเท่าเทียมที่ประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบ โดยมี *หลุม* เป็นองค์ประกอบต้น *บ่อ* เป็นองค์ประกอบท้าย โดยความหมายที่ได้ยังคงเล่าความหมายของความหมายประจำคำอยู่บ้าง จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า คำประสมแบบเท่าเทียมประกอบไปด้วยองค์ประกอบจำนวน 2 หน่วยคำที่ประกอบขึ้นจากหน่วยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือมีความหมายแสดงลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ไม่ปรากฏหน่วยหลักหรือหน่วยขยายอย่างแน่ชัด ต่างจากคำประสมกลุ่มแรกที่มีองค์ประกอบทั้งหน่วยหลักและหน่วยขยาย พร้อมทั้งคำที่นำมาประกอบกันไม่จำเป็นต้องมีความหมายใกล้เคียงกันอีกด้วย

ในแถบเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีภาษาจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะภาษาเป็นภาษาคำโดด (isolating language) กล่าวคือ เป็นคำที่มีความหมายสมบูรณ์ในตัว ไม่มีการเปลี่ยนรูป ไม่มีพจน์ (number) ไม่มีลिंगค์ (gender) และไม่มีการเติมวิภัติปัจจัย เช่น ภาษาจีน ภาษาทิเบต ภาษาพม่า ภาษาไทย ภาษาเวียดนาม ฯลฯ กระบวนการสร้างคำจึงเกิดขึ้นโดยการนำหน่วยคำมาเรียงต่อกันหรือประสมกัน ดังนั้นการสร้างคำแบบประสมจึงมีบทบาทและความสำคัญเป็นอย่างมากต่อภาษาที่ใช้คำโดด งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างคำประสมในทางภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่ได้แก่ การศึกษาทางด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ ดังต่อไปนี้

ในการศึกษาทางด้านวากยสัมพันธ์ที่ผ่านมา Mortensen (2003: 4) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคำประสมประเภทหนึ่งที่เรียกว่าคำประสมแบบเท่าเทียม (Coordinate Compound) ในภาษาม้ง เช่น *ncauj* 'mouth' + *lu* 'mouth' ประกอบกันเป็น *ncauj-lu* 'mouth', *qhuab* 'exhort' + *qha* 'teach' ประกอบกันเป็น *qhuab-qha* 'instruct' จะเห็นได้ว่าความหมายของคำประสมแบบเท่าเทียมยังคงให้ความหมายของคำที่เป็นองค์ประกอบอยู่ Mortensen ดังกล่าวว่า คำประสมแบบเท่าเทียมในภาษาม้งไม่สามารถสลับตำแหน่งขององค์ประกอบหรือเพิ่มจำนวนสมาชิกได้เหมือนภาษาอังกฤษ เช่น คำว่า *Qab-npua* 'chicken-pig; small livestock' ไม่สามารถสลับเป็น **npua-qab* 'pig-chicken' หรือเพิ่มองค์ประกอบใหม่เข้าไปในคำ **qab-npua-nyuj* 'chicken-pig-cow' ได้ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาคำประสมส่วนใหญ่มักเน้นศึกษาเกี่ยวกับคำนามประสมมากกว่าคำชนิดอื่นๆ และในส่วนของคำประสมแบบเท่าเทียมยังไม่มีผู้ใดนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่แสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ของแต่ละองค์ประกอบอย่างละเอียด

ส่วนการศึกษาทางด้านอรรถศาสตร์ Mortensen (2003: 5) กล่าวว่า ในกรณีที่แต่ละองค์ประกอบมีความหมายคล้ายคลึงกัน ความหมายโดยรวมของคำประสมแบบเท่าเทียมอ้างถึงลักษณะที่แต่ละองค์ประกอบมีส่วนร่วมหรืออาจกล่าวได้ว่าแต่ละองค์ประกอบเป็นส่วนย่อยหรือตัวแทนของสิ่งที่อ้างถึงในความหมายโดยรวมของคำประสมแบบเท่าเทียมนั้น เช่น *lab* 'monkey' + *cuam* 'gibbon' --> *lab-cuam* 'simian' เมื่อนำคำว่าลิงกับชะนีมาประกอบกันแล้วนั้น ความหมายของคำประสมแบบเท่าเทียม *lab-cuam* หมายถึงสัตว์ประเภทลิง, *quaj* 'cry' + *nyav* 'mourn' --> *quaj-nyav* 'lament' เมื่อนำร้องไห้และคร่ำครวญมาประกอบกันแล้ว ความหมายของคำประสมแบบเท่าเทียม *quaj-nyav* หมายถึง โศกเศร้าเสียใจ ซึ่งอาการร้องไห้และคร่ำครวญเป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเศร้าโศกเสียใจ จะเห็นได้ว่าคำที่เป็นองค์ประกอบมักเป็นส่วนย่อย (subset) ของคำประสมแบบเท่าเทียม

นอกจากนั้นยังมีการวิจัยในทางแบบลักษณะภาษาโดย Arcodia, Grandi and Wälchli (2010: 13) พบว่า แบบลักษณะภาษาของคำประสมแบบเท่าเทียมมี 2 รูปแบบ คือ hyperonymic coordinating compounds และ hyponymic coordinating compounds โดยภาษาในแถบเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน ภาษาเกาหลี ภาษาพม่า ภาษาเขมร เป็นต้น แบบลักษณะภาษาของคำประสมแบบเท่าเทียมที่พบในแถบนี้อยู่ในรูปแบบที่เรียกว่า hyperonymic coordinating compounds คือ คำประสมแบบเท่าเทียมที่อ้างอิงความหมายในระดับที่สูงกว่าหรือความหมายจากกลุ่ม เช่น ในภาษาจีน แมนดาริน คำว่า *dāo-qīāng* 'sword+spear, weapons' หรือ ภาษา Rural Tok Pisin ที่ใช้ในประเทศปาปัวนิวกินี คำว่า *brata-susa* 'brother+sister, siblings' จะเห็นว่าความหมายโดยรวมของคำประสมแบบเท่าเทียมเกิดจากหน่วยประกอบรวมที่อ้างอิงถึงสิ่งเดียว สิ่งที่เป็นจากกลุ่มหรือลักษณะบางอย่างที่ทั้ง 2 องค์ประกอบมีร่วมกัน ส่วนภาษาในแถบยุโรป เช่น ภาษาสเปน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน เป็นต้น มีวิธีการสร้างคำประสมแบบเท่าเทียมตามแบบลักษณะภาษาที่เรียกว่า hyponymic coordinating compounds คือ คำประสมแบบเท่าเทียมที่อ้างอิงความหมายในระดับย่อย เช่น ในภาษาสเปน คำว่า *lanza-espada* 'spear+sword, a spear with a blade' แสดงว่าความหมายโดยรวมของคำประสมแบบเท่าเทียมมาจากการอ้างอิงองค์ประกอบของทั้งสองส่วนรวมกัน

ในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า ในส่วนของคำประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทย ความหมายที่เกิดขึ้นจากการประกอบกันของ 2 หน่วยคำ ไม่ได้เกิดจากการรวมความหมายทั้ง 2 องค์ประกอบอย่างสมบูรณ์ (compositional meaning) แต่ความหมายที่เกิดจากการประกอบคำของทั้ง 2 องค์ประกอบอาจมีความคลาดเคลื่อนหรือมีความหมายแปรเปลี่ยนไปจากความหมายประจำคำ (non-compositional meaning) ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคุณสมบัติทางความหมายโดยละเอียดเพื่อนำไปหาข้อสรุปทางแบบลักษณะต่อไป

ถึงแม้ว่ามีงานวิจัยจำนวนมากศึกษาเกี่ยวกับค่านามประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทย ซึ่งในด้านวากยสัมพันธ์มักกล่าวถึงจำนวนหน่วยคำที่ประกอบขึ้นเป็นคำประสมแบบเท่าเทียม ไม่กล่าวถึงความสัมพันธ์หรือคุณสมบัติของโครงสร้างคำที่นำมาประกอบกัน ส่วนในด้านอรรถศาสตร์มักกล่าวถึงความหมายของค่านามประสมแบบเท่าเทียมที่ถูกแปรเปลี่ยนไป ไม่ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของค่านามประสมแบบเท่าเทียมกับคำที่เป็นองค์ประกอบ เห็นได้ชัดว่ายังไม่มียงานวิจัยชิ้นใดที่น่าเสนอการวิเคราะห์คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ในเชิงลึก ทำให้ผู้วิจัยสนใจในเรื่องค่านามประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยเกี่ยวกับคุณสมบัติทางไวยากรณ์พร้อมทั้งศึกษาคุณสมบัติทางความหมายขององค์ประกอบของค่านามประสมแบบเท่าเทียม

วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย

ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์เชิงลึกเรื่องการสร้างค่านามประสมแบบเท่าเทียมใน 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ของค่านามประสมแบบเท่าเทียม และ 2) เพื่อวิเคราะห์คุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของค่านามประสมแบบเท่าเทียมกับความหมายประจำคำของคำที่เป็นองค์ประกอบ ทั้งนี้เพื่อหารูปแบบหรือกฎเกณฑ์ทางด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ว่าการประกอบค่านามประสมแบบเท่าเทียมนั้นมีการสร้างคำอย่างเป็นระบบระเบียบ พร้อมทั้งหาข้อสรุปทางแบบลักษณะว่าค่านามประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยปรากฏอยู่ในแง่ใดในแบบลักษณะภาษา อิงตามกรอบทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) ในเรื่องของอุปลักษณ์ (metaphor) นามนัย (metonymy) และความหมายไม่เชิงประกอบ³ (non-compositional

³ ความหมายเชิงประกอบ (Compositional Semantics) หมายถึง ความหมายที่เกิดจากการรวมความหมายของแต่ละองค์ประกอบเข้าไว้ด้วยกัน เช่น "ผู้หญิงสูง" ความหมายได้มาจากหน่วยคำ "ผู้หญิง" กับ "สูง" ก่อให้เกิดความหมายของวลีนี้ขึ้นมาโดยที่ "สูง" แสดงถึงลักษณะรูปร่างของคนที่เป็น "ผู้หญิง" ในวลีดังกล่าว.

semantics) ซึ่งการศึกษาในลักษณะนี้ยังไม่เคยมีงานวิจัยใดศึกษามาก่อน รายการคำที่ใช้ในการศึกษารวบรวมจากพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 และศึกษาเพิ่มเติมจากโปรแกรม Thai National Corpus ซึ่งเป็นโปรแกรมค้นหาคำ วลี รวมถึงบริบทในสถานการณ์ต่างๆ จากข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยสามารถใช้โปรแกรมผ่านทางเว็บไซต์ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (<http://www.arts.chula.ac.th/ling>) เพื่อช่วยในการตีความหมาย แปลและเปรียบเทียบความหมาย คำนามประสมแบบเท่าเทียมกับองค์ประกอบแต่ละหน่วยในแต่ละบริบท รวมถึงการสอบถามผู้ออกภาษาที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่จำนวน 5 คน ช่วงอายุ 20-30 ปี โดยศึกษาเฉพาะคำนามประสมแบบเท่าเทียมสองพยางค์ที่เป็นการประกอบคำเพื่อความหมาย⁴ ไม่นับรวมคำที่ปรากฏการใช้ในงานวรรณคดีประเภทโคลง กาพย์ กลอนที่สลับลำดับคำเพื่อให้เกิดความไพเราะ

คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ของคำนามประสมแบบเท่าเทียม

ในส่วนนี้ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ของคำนามประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยและรวบรวมจำนวนคำนามประสมแบบเท่าเทียมในตอนท้าย

คำประสมแบบเท่าเทียม หมายถึง คำที่เกิดจากการนำหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปมาประกอบกัน โดยที่มีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ ดังนี้ 1) หน่วยคำอิสระต้องจัดเป็นประเภทของคำชนิดเดียวกัน เมื่อ

⁴ นอกจากการประกอบคำเพื่อความหมายแล้ว ยังมีการประกอบคำเพื่อเสียง ซึ่งเกิดจากการนำคำพยางค์เดียวที่มีเสียงพยัญชนะต้นเหมือนกัน เสียงพยัญชนะตัวสะกดเหมือนกันหรือไม่ก็ได้ แต่ประสมด้วยเสียงสระที่ต่างกัน เช่น ดูกดิก เกกะกรึงกร้าง เป็นต้น (สุรินทร์ อัญชลีบุญกุล, 2546: 37) แต่ในงานวิจัยฉบับนี้ไม่จัดเป็นคำประสมแบบเท่าเทียมเนื่องจากมีปัจจัยเรื่องเสียงเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยคำที่เป็นองค์ประกอบไม่มีความหมายใดจึงอยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัย.

ประกอบกันแล้วจัดเป็นประเภทของคำชนิดเดียวกันกับองค์ประกอบ 2) องค์ประกอบต้องมีความหมายคล้ายกันหรือตรงข้ามกัน และ 3) คำประสมแบบเท่าเทียมจะมีความหมายได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 3.1) ความหมายคล้ายคลึงกับความหมายประจำคำขององค์ประกอบ เช่น มีด-พริ้ว ทั้งสององค์ประกอบเป็นคำนาม หมายถึงเครื่องมือทำมาจากเหล็ก ใช้สำหรับฟัน ผ่า จัก เหล่า เมื่อประกอบกันแล้วยังคงเป็นคำนาม หมายถึงของมีคมขนาดใหญ่ และ 3.2) ความหมายที่ไม่ตรงกับความหมายประจำคำขององค์ประกอบ เช่น ขุด-คู้ย ทั้งสององค์ประกอบเป็นคำกริยา ขุด หมายถึง กิริยาที่สับ เจาะ แทะเอาสิ่งที่อยู่ในดินขึ้นมาโดยใช้อุปกรณ์ ส่วน คู้ย หมายถึง กิริยาที่ใช้มือ เท้าหรือสิ่งอื่นตะกุกของขึ้นมา เมื่อประกอบกันแล้วยังคงเป็นคำกริยา แต่หมายถึง พยายามหาข้อมูลเชิงลึกของคนบางคน จะเห็นได้ว่าความหมายโดยรวมของคำว่า ขุดคู้ย ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายประจำคำของ ขุด และ คู้ย เลย ซึ่งในบทความนี้น่าเสนอเฉพาะคำประสมแบบเท่าเทียม 2 หน่วยคำในหมวดหมู่คำนามโดยที่องค์ประกอบมีความหมายคล้ายคลึงกัน

คำนามประสมแบบเท่าเทียมสามารถพบได้ทั่วไปในหลายภาษาแถบทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาแมนดาริน ภาษาเวียดนาม ภาษาม้งขาว ภาษาทิเบตัน ภาษาพม่า ภาษาไทย ภาษาเขมร ภาษาคัลคา (Khalkha) ซึ่งเป็นภาษามาตรฐานของชาวมองโกเลีย เป็นต้น ต่างจากแถบยุโรปกลางที่พบการใช้คำประสมประเภทนี้เพียงร้อยละ 2 อ้างโดย Wälchli (2005: 9) แม้ว่าทางแถบยุโรปกลาง คำประสมแบบเท่าเทียมยังไม่ปรากฏมากนัก แต่คุณสมบัติหลักของการสร้างคำประสมแบบเท่าเทียม คือ การนำหน่วยคำ 2 หน่วยคำที่มีประเภททางไวยากรณ์เดียวกันและมีความหมายร่วมกันมารวมไว้ด้วยกัน เช่น

ภาษาอังกฤษ

[*singer*]_N [*actor*]_N > [*singer actor*]_N

ภาษาอิตาลี

[*studente*]_N [*lavoratore*]_N > [*studente lavoratore*]_N

'student + worker, student worker'

ภาษาฝรั่งเศส

[*chanteur*]_N [*auteur*]_N > [*chanteur auteur*]_N

'singer + author, singer author'

(Arcodia, Grandi and Wälchli, 2010: 12)

เช่นเดียวกับภาษาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่คำประสมแบบ
เท่าเทียมต้องเกิดจากสององค์ประกอบที่มีประเภททางไวยากรณ์เดียวกัน มีความ
หมายคล้ายคลึงกัน ประกอบกันแล้วมีประเภททางไวยากรณ์เดียวกับคำที่
เป็นองค์ประกอบ เช่น

ภาษาม้ง

[*qab*]_N [*npua*]_N > [*qab npua*]_N

'chicken + pig, small livestock'

(Mortensen, 2003: 3)

ภาษาเวียดนาม

[*bàn*]_N [*ghế*]_N > [*bàn ghế*]_N

'table + chair, furniture'

ภาษาเขมร

[*tok*]_N [*tuu*]_N > [*tok tuu*]_N

'table + closet, furniture'

(Arcodia, Grandi and Wälchli, 2010: 10)

นอกเหนือจากนั้นตัวอย่างคำในภาษาต่างๆ เหล่านี้แทรกคำเชื่อม
“และ” ไม่ได้เพราะจะทำให้คำกลายเป็นวลี เช่น ภาษาเวียดนาม *bàn ghế*
'furniture' ไม่เท่ากับ *bàn và ghế* 'table and chair' รวมถึงสลับตำแหน่งและ
แทรกคำเนื้อหาไม่ได้เพราะจะทำให้ผิดรูปความหมายและไวยากรณ์ เช่น

ภาษาจีน *chē mā* 'traffic' สลับตำแหน่งเป็น **mā chē* ไม่ได้เพราะความหมายจะแปรเปลี่ยนไป หรือ ภาษาม้ง *qab npua* 'small livestock' เพิ่มคำเนื้อหา ระหว่างองค์ประกอบ **qab nyuj npua* 'chicken-cow-pig' ไม่ได้ ในขณะที่ Vongvipanond (1992: 143) อ้างว่า คำประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยเกิดจากคำเนื้อหาสองคำที่มีประเภททางไวยากรณ์เดียวกันมาประกอบกัน ซึ่งทั้งสองหน่วยคำไม่ใช่หน่วยหลักและหน่วยขยายของกันและกัน อีกทั้งแทรกคำเชื่อมไม่ได้ เช่น *ครอบครอง* หมายถึง เป็นเจ้าของ ในขณะที่ **ครอบและครอง* หมายถึง ประสิทธิวิชาและดำรงรักษาไว้ จะเห็นได้ว่าความหมายผิดเพี้ยนไปจาก *ครอบครอง*

จากการศึกษาคำประสมแบบเท่าเทียมในเชิงแบบลักษณ์ภาษา พบว่าส่วนใหญ่มีคุณสมบัติหลักที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นภาษาแถบยุโรปกลางหรือแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั่นคือ คำนามประสมแบบเท่าเทียมเกิดจากการประกอบคำอิสระที่มีประเภททางวากยสัมพันธ์เหมือนกัน เมื่อประกอบกันแล้วยังคงประเภททางวากยสัมพันธ์เดียวกันกับคำที่เป็นองค์ประกอบ เช่น ขวาก (น.) + หนาม (น.) = ขวากหนาม (น.) เมื่อศึกษาคำประสมแบบเท่าเทียมเฉพาะกลุ่มภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภาษาไทยพบข้อสังเกตที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

- 2) ถ้วยชาม หมายถึง ภาชนะสำหรับใส่อาหาร เสมือน 1 หน่วยคำ หากแทรกคำไวยากรณ์ระหว่างกลาง “ถ้วยและชาม” จะหมายถึง ถ้วยจำนวนหนึ่งกับชามอีกจำนวนหนึ่ง ก่อเกิดเป็น 2 หน่วยคำ

⁵ สัญลักษณ์ ? หมายถึง คำที่อาจเป็นที่ยอมรับในภาษาในสถานการณ์ที่เหมาะสมและหมายถึงคำที่ผู้พูดบางคนยอมรับแต่ก็มีผู้พูดบางคนไม่ยอมรับ.

- 3) โຕ้ะตุ้ หมายถึง โຕ้ะกับตุ้ เสมือน 2 หน่วยคำ หากแทรกคำไวยากรณ์ระหว่างกลาง “โຕ้ะและตุ้” ยังคงความหมายเดิมคือ โຕ้ะจำนวนหนึ่งกับตุ้จำนวนหนึ่งเป็น 2 หน่วยคำดังเดิม

จากตัวอย่าง 2 ซึ่งเป็นคำนามประสมแบบเท่าเทียมพบว่า ถึงแม้จะเกิดจากคำอิสระ 2 คำมาประกอบกันแต่มีความเป็น 1 หน่วยคำสูงกว่าตัวอย่าง 3 ซึ่งนำคำทั่วไปที่มีประเภททางไวยากรณ์เหมือนกันมาประสมกันแต่ไร้ซึ่งคุณสมบัติของการยืดเกาะ กล่าวคือ องค์ประกอบของคำประสมแบบเท่าเทียมนั้นมีการปรากฏร่วมกันในระดับสูง มีแนวโน้มที่จะกลายเป็น 1 หน่วยคำ โดยที่แทรกคำระหว่างกลางไม่ได้เพราะจะทำให้ความหมายผิดเพี้ยนไปจากเดิม ดังนั้นคุณสมบัติของคำประสมแบบเท่าเทียมที่เพิ่มเติมจากคุณสมบัติหลัก ได้แก่

1. คำประสมแบบเท่าเทียมเพิ่มหรือแทรกคำเนื้อหา (content words) ระหว่างองค์ประกอบไม่ได้ เช่น *ขวากเสี้ยนหนาม, *ขุดเขี่ยคู้ย เป็นต้น

2. คำประสมแบบเท่าเทียมเพิ่มหรือแทรกคำไวยากรณ์ (functional words) ระหว่างองค์ประกอบไม่ได้ ทำให้ความหมายต่างไปจากเดิม เช่น *ขวากและหนาม, *ขุดหรือคู้ย เป็นต้น

3. คำประสมแบบเท่าเทียมสลับตำแหน่งไม่ได้ ทำให้ผิดรูปความหมาย กล่าวคือ ความหมายเปลี่ยนไปหรืออาจไม่สื่อความใดๆ เช่น ขวากหนาม, 'อุปสรรค' สลับเป็น *หนามขวาก ไม่ได้เพราะไม่สื่อความใดๆ หรือหากสลับแล้วความหมายถูกเปลี่ยนแปลงไป เช่น นอนหลับ, 'อาการนอนพักผ่อน' ในขณะที่หลับนอน, 'มีเพศสัมพันธ์'

วิธีการทดสอบ คือ นำรายการคำที่เข้าข่ายคุณสมบัติหลักมาวิเคราะห์ว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อหรือไม่ โดยสร้างตารางคุณสมบัติคำประสมแบบเท่าเทียมขึ้นมา ดังตัวอย่างในตาราง

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างผลการทดสอบสมาชิกต้นแบบ (Prototypical member) ของคำประสมแบบเท่าเทียม

รายการ คำ	เกณฑ์ข้อที่ 1 แสดงประเภท คำไวยากรณ์ เดียวกัน	เกณฑ์ข้อที่ 2 ไม่แทรกคำ เนื้อหาระหว่าง องค์ประกอบ	เกณฑ์ข้อที่ 3 ไม่แทรกคำ ไวยากรณ์ ระหว่าง องค์ประกอบ	เกณฑ์ข้อที่ 4 สลับตำแหน่ง ไม่ได้
เยื่อใย	เยื่อ (น.) + ใย (น.) = เยื่อใย (น.)	*เยื่อ <u>เส้น</u> ใย	*เยื่อ <u>และ</u> ใย *เยื่อ <u>หรือ</u> ใย	* ⁶ ใยเยื่อ

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างของคำประสมแบบเท่าเทียมที่ผ่านเกณฑ์ครบทุกข้อ อาทิ *เยื่อใย* พบว่าผ่านเกณฑ์ 1) คำประสมแบบเท่าเทียมยังคงมีประเภททางวากยสัมพันธ์เดียวกันกับคำที่เป็นองค์ประกอบ กล่าวคือ ทั้งคำว่า *เยื่อ* และ *ใย* ต่างเป็นคำนาม เมื่อนำมาประกอบเข้าด้วยกันแล้ว *เยื่อใย* ยังคงเป็นคำนาม อีกทั้งยังมีคุณสมบัติของการยึดเกาะในระดับสูงสังเกตได้จาก ผ่านเกณฑ์ 2) เพิ่มหรือแทรกคำเนื้อหา (content words) ระหว่างองค์ประกอบไม่ได้ ในตัวอย่าง *เยื่อใย* เมื่อแทรกคำนาม *เส้น* ระหว่างองค์ประกอบทำให้เกิดความหมาย จึงแทรกคำเนื้อหาใดๆ ลงไปไม่ได้ในคำประสมแบบเท่าเทียม และ เกณฑ์ 3) เพิ่มหรือแทรกคำไวยากรณ์ (functional words) ระหว่างองค์ประกอบไม่ได้ จะเห็นได้ว่า *เยื่อใย* เมื่อแทรกคำไวยากรณ์ *และ*, *หรือ* ระหว่างองค์ประกอบความหมายของ *เยื่อใย* จะเปลี่ยนไป จาก *เยื่อใย* ที่หมายถึง ความผูกพัน กลับลายความหมายเป็น *เส้นเยื่อและหรือเส้นใย* ซึ่งไม่พบบริบทการใช้ *เยื่อและใย, *เยื่อหรือใย ในคลังข้อมูลภาษาด้วย ดังนั้น คำประสมแบบเท่าเทียมจะแทรกคำไวยากรณ์ไม่ได้ หายที่สุดยังผ่านเกณฑ์ 4) สลับตำแหน่งไม่ได้ ศึกษารูปความหมาย ดังจะเห็นได้จาก *เยื่อใย*

⁶ สัญลักษณ์ * หมายถึง คำที่ไม่เป็นที่ยอมรับในภาษา.

หมายถึง ความผูกพัน หากสลับตำแหน่งเป็น *ใยเยื่อ ไม่ได้ก่อให้เกิดความหมายใด จึงสลับตำแหน่งไม่ได้

ในทางตรงกันข้ามยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาประกอบกันแต่ไม่ถือว่าเป็นคำประสมแบบเท่าเทียม เนื่องจากมีคุณสมบัติของการยึดเกาะในระดับต่ำ กล่าวคือ คำนั้นแทรกคำเนื้อหาหรือคำไวยากรณ์ระหว่างคำได้ สลับตำแหน่งได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนไป จึงทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ครบทุกข้อ ดังแสดงให้เห็นในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างผลการทดสอบรายการคำที่ไม่นับเป็นคำประสมแบบเท่าเทียม

รายการ คำ	เกณฑ์ข้อที่ 1 แสดงประเภท คำไวยากรณ์ เดียวกัน	เกณฑ์ข้อที่ 2 ไม่แทรกคำ เนื้อหาระหว่าง องค์ประกอบ	เกณฑ์ข้อที่ 3 ไม่แทรกคำ ไวยากรณ์ ระหว่าง องค์ประกอบ	เกณฑ์ข้อที่ 4 สลับตำแหน่ง ไม่ได้
โต๊ะตุ้	โต๊ะ (น.) + ตุ้ (น.) = โต๊ะตุ้ (น.)	โต๊ะ <u>เตี้ย</u> ตุ้	โต๊ะ <u>และ</u> ตุ้ โต๊ะ <u>หรือ</u> ตุ้	ตุ้โต๊ะ

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างของคำที่ไม่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติคำประสมแบบเท่าเทียม อาทิ โต๊ะตุ้ พบว่าผ่านเกณฑ์ 1) คำประสมแบบเท่าเทียมยังคงมีประเภททางวากยสัมพันธ์เดียวกันกับคำที่เป็นองค์ประกอบ กล่าวคือ ทั้งคำว่า โต๊ะ และ ตุ้ ต่างเป็นคำนาม เมื่อนำมาประกอบเข้าด้วยกันแล้ว โต๊ะตุ้ ยังคงเป็นคำนาม อย่างไรก็ตาม คำว่า โต๊ะตุ้ ไม่มีคุณสมบัติของการยึดเกาะในระดับสูงสังเกตได้จากไม่ผ่านเกณฑ์ 2) เพราะเพิ่มหรือแทรกคำเนื้อหา (content words) ระหว่างองค์ประกอบได้ ในตัวอย่าง โต๊ะตุ้ เมื่อแทรกคำนาม เตี้ย ระหว่างองค์ประกอบยังคงปรากฏภาพความหมายของ โต๊ะ ตุ้ แต่มีเตี้ยเพิ่มเติมเข้ามาในมโนภาพ โดยที่ความหมายของ โต๊ะตุ้ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนั้นยังไม่ผ่าน

เกณฑ์ 3) เพราะเพิ่มหรือแทรกคำไวยากรณ์ (functional words) ระหว่างองค์ประกอบได้ จะเห็นได้ว่า โต๊ะตู้ หมายถึง โต๊ะกับตู้ เสมือน 2 หน่วยคำ เมื่อแทรกคำไวยากรณ์ และ, หรือ ระหว่างองค์ประกอบความหมายของ โต๊ะตู้ ยังคงเดิม นั่นคือ โต๊ะกับตู้ ก่อเกิดเป็น 2 หน่วยคำเช่นเดียวกัน และไม่ผ่านเกณฑ์ 4) เนื่องจากสลับตำแหน่งได้ ความหมายไม่เปลี่ยน ดังจะเห็นได้จาก โต๊ะตู้ หากสลับตำแหน่งเป็น ตู้โต๊ะ ไม่ได้ทำให้ความหมายเปลี่ยนไป จึงสลับตำแหน่งได้

ถึงแม้ว่าตัวอย่างในตารางที่ 2 คำว่า โต๊ะตู้ ผ่านเกณฑ์ข้อที่ 1 ว่าด้วยคำประสมแบบเท่าเทียมยังคงมีประเภททางวากยสัมพันธ์เดียวกันกับคำที่เป็นองค์ประกอบ แต่เนื่องจากขาดคุณสมบัติการยึดเกาะ แทรกคำเนื้อหาและคำไวยากรณ์ได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อีกทั้งยังสลับตำแหน่งโดยไม่ผิดรูปความหมาย แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคำเหล่านี้ไม่ใช่คำประสมแบบเท่าเทียม

ตามเกณฑ์ที่กล่าวในขั้นต้นจึงสรุปคุณสมบัติทางไวยากรณ์ของคำนามประสมแบบเท่าเทียมได้ว่า คำนามประสมแบบเท่าเทียมเกิดจากหน่วยคำอิสระจำนวน 2 หน่วยคำที่มีความหมายคล้ายคลึงมาประกอบกันแล้วยังคงประเภททางวากยสัมพันธ์เดียวกันกับคำที่เป็นองค์ประกอบ เพิ่มหรือแทรกคำไวยากรณ์และคำเนื้อหาไม่ได้ นอกจากนั้นยังสลับตำแหน่งคำที่เป็นองค์ประกอบไม่ได้ จากการทดสอบรายการคำพ้องคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่ผ่านเกณฑ์จำนวนทั้งสิ้น 56 คำ ดังต่อไปนี้

กลืนอายุ	จิตใจ	ลู่วาง	ซากศพ	หนทาง
เหตุการณ์	เส้นหนาม	ขวากหนาม	ร่องรอย	ต้นตอ
เยื่อใย	เส้นสาย	หุบเหว	ช่องทาง	เจ้านาย
ถ้อยคำ	เนื้อตัว	บาดแผล	แบบอย่าง	หมู่เหล่า
เพื่อนเกลอ	ป่าดง	ภูเข	แบบแผน	เร็วแรง
ฤทธิ์เดช	หยูกยา	ลวดลาย	คำคิน	จั่วรอย
ขั้นตอน	โครงร่าง	ครั่งคราว	หมวดหมู่	ตัวตน
โคลนตม	ต้นเค้า	เส้นทาง	แมกไม้	เหวี่ยงไคล

ผีसाง	หลุมบ่อ	เยี่ยงอย่าง	บ้านเรือน	ถ้วยชา
มิดพรั้า	ไร่นา	ห้างร้าน	ถิ่นฐาน	เขตแดน
ข้าทาส	กฎเกณฑ์	เครื่องมือ	พรรคพวก	เวทมนตร์
ร่างกาย				

คุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ของคำนามประสมแบบเท่าเทียม

ในประเด็นทางอรรถศาสตร์ คำประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยมีระดับความหมายไม่เชิงประกอบมากน้อยต่างกัน ผู้วิจัยจึงนำเสนอวิธีการหา ระดับของคำนามประสมแบบเท่าเทียมความหมายไม่เชิงประกอบ (non-compositional meaning) แล้วเสนอผลการวิเคราะห์คุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ใน เรื่องการขยายความหมายโดยกระบวนการนามนัยเป็นลำดับสุดท้าย

ในทางอรรถศาสตร์พบว่า คำประสมแบบเท่าเทียมเกิดจากการนำ หน่วยคำอิสระ 2 หน่วยคำที่มีความหมายคล้ายกันมาประกอบเข้าด้วยกันแล้ว ก่อให้เกิดความหมายได้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายที่คล้ายคลึงกับความหมาย ประจำคำขององค์ประกอบ เช่น ถ้วยชา หลุมบ่อ เป็นต้น รวมไปถึงความหมาย ที่ไม่ตรงกับความหมายประจำคำขององค์ประกอบ เช่น ขวากหนาม เยื่อใย เป็นต้น เมื่อวิเคราะห์ตามแนวทางของภาษาศาสตร์พบว่าคำนามประสมแบบเท่าเทียมมี ความหมายไม่เชิงประกอบ (non-compositional meaning) ในระดับมากน้อย ต่างกัน ทั้งนี้ Pagin and Westerstahl (2008: 1) กล่าวว่า ความหมายเชิงประกอบ คือ ความหมายที่เกิดจากการรวมความหมายของแต่ละองค์ประกอบเข้าไว้ ด้วยกัน เช่น *singer actor* หมายถึง คนที่เป็นทั้งนักร้องและนักแสดง ความหมาย เกิดขึ้นจากการรวมความหมายขององค์ประกอบต้น *singer* 'นักร้อง' และ องค์ประกอบท้าย *actor* 'นักแสดง' เข้าไว้ด้วยกันแล้วความหมายไม่เปลี่ยนแปลง จากหน่วยคำที่เป็นองค์ประกอบ ในขณะที่ความหมายไม่เชิงประกอบ (non-compositional meaning) คือ ความหมายที่ไม่สามารถคาดเดาได้จากความหมาย ประจำคำขององค์ประกอบเพราะไม่ได้เกิดจากการรวมความหมายของ องค์ประกอบ เช่น *pet peeve* หมายถึง เสียบบ่น จะเห็นได้ว่าความหมายแตกต่าง

ออกไปจากความหมายประจำคำขององค์ประกอบต้น pet 'สัตว์เลี้ยง' และองค์ประกอบท้าย peeve 'สิ่งที่น่าเบื่อ' ซึ่งวิธีการวิเคราะห์ความหมายของรายการคำนามประสมแบบเท่าเทียมมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำรายการคำนามทั้งหมดจำนวน 56 คำที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์มาวิเคราะห์ความหมายโดยการสุ่มบริบทที่ปรากฏในคลังข้อมูลภาษา (TNC) จำนวน 10 ตัวอย่างประโยคต่อ 1 คำ

2. คำนวณความถี่ของอัตราการเกิดคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบว่าอยู่ในระดับใด ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ไว้ดังต่อไปนี้

2.1 หากพบว่าความหมายของคำประสมแบบเท่าเทียมยังคงมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับความหมายประจำคำของคำที่เป็นองค์ประกอบในแต่ละตัวอย่างประโยคเกิน 5 ประโยคจากจำนวนทั้งสิ้น 10 ประโยค จะจัดเป็นคำประสมแบบเท่าเทียมความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำ

2.2 หากผลการวิเคราะห์ตัวอย่างประโยคพบว่าความหมายของคำประสมแบบเท่าเทียม มีทั้งความหมายที่ใกล้เคียงกับคำที่เป็นองค์ประกอบและความหมายไม่ตรงกับความหมายประจำคำของคำที่เป็นองค์ประกอบในอัตราส่วนเท่ากันอย่างละ 5 ประโยค จากจำนวนทั้งสิ้น 10 ประโยค จะจัดเป็นคำประสมแบบเท่าเทียมในความหมายไม่เชิงประกอบระดับกลาง

2.3 หากพบว่าความหมายของคำประสมแบบเท่าเทียมมีความหมายไม่ตรงกับความหมายประจำคำของคำที่เป็นองค์ประกอบเกิน 5 ประโยคจากจำนวนทั้งสิ้น 10 ประโยค จะจัดเป็นคำประสมแบบเท่าเทียมในความหมายไม่เชิงประกอบระดับสูง

จากการวิเคราะห์ความถี่การปรากฏของความหมายของคำนามประสมแบบเท่าเทียมแต่ละคำตามขั้นตอนดังกล่าว พบระดับคำนามประสมแบบเท่าเทียมทั้งหมด 2 ระดับ ได้แก่

- 1) ความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำ (low non-compositional meaning) กล่าวคือ คำประสมแบบเท่าเทียมที่ความหมายเกิดจากการรวมความหมายขององค์ประกอบต้นและองค์ประกอบท้าย โดยที่ความหมายไม่ถูกเปลี่ยนแปลงไปมากนักจากความหมายดั้งเดิมขององค์ประกอบทั้งสอง พบจำนวน 45 คำ ได้แก่

จิตใจ	ซากศพ	เจ้านาย	ถ้อยคำ	เนื้อตัว
แบบอย่าง	หมู่เหล่า	เพื่อนเกลอ	ป่าดง	พรรคพวก
ภูเขา	แบบแผน	เหตุการณ์	หยูกยา	ค่าสิน
ขั้นตอน	ครั้งคราว	หมวดหมู่	ตัวตน	ต้นเค้า
แมกไม้	เหวอไคล	ผีสาว	เยี่ยงอย่าง	บ้านเรือน
ถ้วยชาม	มิดพร้า	ไร่นา	ห้างร้าน	ถิ่นฐาน
เขตแดน	ฤทธิ์เดช	เวทมนตร์	ร่างกาย	ข้าทาส
กฎเกณฑ์	เครื่องมือ	บาดแผล	เรี่ยวแรง	รื้อรอย
เส้นทาง	หลุมบ่อ	โครงร่าง	โคลนตม	ลวดลาย

เมื่อนำคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำมาวิเคราะห์ในเรื่องของความหมาย จะเห็นได้ว่าความหมายของคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำ จำนวน 45 คำ ยังคงค่าความหมายของความหมายประจำคำขององค์ประกอบอยู่ แต่ไม่ได้เกิดจากผลรวมขององค์ประกอบอย่างสมบูรณ์ มักใช้เรียกแทนคำจากกลุ่มที่อยู่ในแวดวงเดียวกัน ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำ

ลำดับ	ความหมาย ประจำคำ องค์ประกอบต้น	ความหมาย ประจำคำ องค์ประกอบท้าย	ความหมาย คำประสมแบบ เท่าเทียม	ตัวอย่างประโยคจาก คลังข้อมูลภาษา TNC
1	ถ้วย = ภาชนะ กันเล็ก มีรูปต่างๆ สำหรับใส่น้ำหรือ ของบริโภค เช่น ถ้วยน้ำร้อน ถ้วย น้ำพริก เหมาะ สำหรับบรรจุ เครื่องดื่ม	ชาม = ภาชนะรูป กลมๆ ชนิดหนึ่ง สำหรับใส่อาหาร ที่มีปริมาณมาก	ถ้วยชาม = ภาชนะใส่อาหาร ต่างๆ หมายถึง รวมถึงจานด้วย	การล้าง ถ้วยชาม ใช้ กระดาษเช็ดคราบ สกปรกออกก่อน แล้ว ล้างพร้อมกันในอ่าง น้ำ
2	มิด = เครื่องใช้ สำหรับพัน ผ่า จัก เหลา เป็นต้น	พรว้า = มิด ขนาดใหญ่ มักใช้สำหรับ การเกษตร	มิดพรว้า = มิด ทั้งหลายที่มี ขนาดใหญ่	ผัวจอมโหดใช้ มิด พรว้า พันเมียที่กำลัง ท้องแก่ 8 เดือนที่ ศิระและใบหน้า
3	บ้าน = ที่อยู่ เช่น เลขบ้าน เจ้านบ้าน, สิ่งปลูกสร้าง สำหรับเป็นที่อยู่ อาศัย	เรือน = สิ่งปลูก สร้างที่ยกพื้นและ กันฝน มีหลังคา คลุม สำหรับเป็นที่ อยู่, ที่อยู่	บ้านเรือน = บ้าน ที่อยู่อาศัย	น้ำเสียจาก บ้านเรือน ซึ่งเกิดจากการซัก ผ้า อาบน้ำ ล้าง จาน ทำให้น้ำเกิด มลพิษทั้งสิ้น
4	ผี = สัตว์โลก จำพวกหนึ่งที่มี มนุษย์ไม่อาจ มองเห็นได้	สาว = ผี	ผีสาว = วิญญาณ หรือสิ่งเร้นลับ	ความเชื่อเรื่อง ผีสาว ยังปรากฏอยู่ว่าแถบมี ฐานะ เป็น ผี แต่ ก็ คลี่คลายไปในรูปแบบ ของ ผีสาว อื่นๆ

จากตัวอย่างทั้งหมดของคำนามประสมแบบเท่าเทียมในตารางที่ 3 พบว่า ความหมายของคำนามประสมแบบเท่าเทียมมีลักษณะคล้ายคลึงกับความหมายประจำคำขององค์ประกอบต้นและองค์ประกอบท้าย โดยที่ความหมายของคำนามประสมแบบเท่าเทียมเกิดจากการรวมความหมายประจำคำของคำที่เป็นองค์ประกอบ เช่น *ชาวศพ* เกิดจากการรวมความหมายของคำว่า *ชาว* และ *ศพ* จนเกิดเป็นความหมายประจำคำของ *ชาวศพ* ซึ่งหมายถึง ร่างของคนหรือสัตว์ที่ตายแล้ว อย่างไรก็ตาม ความหมายที่เกิดขึ้นอาจแทนที่ด้วยคำที่อยู่ในแวดวง (domain) เดียวกัน ไม่ได้เกิดจากการรวมกันแล้วคงความหมายของความหมายประจำคำไว้อย่างสมบูรณ์ดังเดิม เช่น *ถ้วยชาม* ความหมายส่วนหนึ่งเกิดจากการรวมความหมายของ *ถ้วย* และ *ชาม* แต่เนื่องจากในสถานการณ์จริงเมื่อผู้พูดพูดถึง *ถ้วยชาม* ไม่ได้จำกัดเฉพาะถ้วยหรือชาม หมายถึงภาชนะใส่อาหารอื่นด้วย ดังนั้น *ถ้วยชาม* จึงเปรียบเป็นตัวแทนภาชนะใส่อาหารจนกลายเป็นความหมายประจำคำในที่สุด

เมื่อนำคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำมาวิเคราะห์ในเรื่องของการขยายความหมาย พบว่าความหมายของคำนามประสมแบบเท่าเทียมยังคงเค้าความหมายของความหมายประจำคำอยู่ แต่ไม่ได้เกิดจากผลรวมขององค์ประกอบอย่างสมบูรณ์ มักใช้เรียกแทนคำจากกลุ่มที่อยู่ในแวดวงเดียวกัน เช่น

ถ้วยชาม	≠ ⁷	ถ้วยและชาม	แต่หมายถึง ภาชนะใส่อาหารรวมถึงจาน
มิดพริ้ว	≠	มิดและพริ้ว	แต่หมายถึง มิดขนาดใหญ่
บ้านเรือน	≠	บ้านและเรือน	แต่หมายถึง บ้านที่ใช้อาศัย
ผีसाग	≠	ผีและसाग	แต่หมายถึง วิญญาณหรือสิ่งเร้นลับ
ไร่หนา	≠	ไร่และหนา	แต่หมายถึง พื้นที่เกษตรกรรม

⁷ เครื่องหมาย ≠ หมายถึง A ความหมายไม่เหมือนกับ B (ความหมายของ A ได้มาจากการวิเคราะห์การปรากฏใช้แต่ละคำในสถานการณ์จริงจากประโยคตัวอย่างในคลังข้อมูลภาษา TNC).

เจ้านาย	≠	เจ้าและนาย	แต่หมายถึง คนที่ศักดิ์หรือตำแหน่งสูงกว่า
ตัวตน	≠	ตัวและตน	แต่หมายถึง รูปธรรมของคนหรือความเป็นคน
ต้นเค้า	≠	ต้นและเค้า	แต่หมายถึง แบบดั้งเดิมหรือแบบที่มีแต่แรก
เส้นทาง	≠	เส้นและทาง	แต่หมายถึง ทางสัญจร
หลุมบ่อ	≠	หลุมและบ่อ	แต่หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะเป็นหลุมบนผิวและพื้นทางอาจมีน้ำขังหรือไม่ก็ได้

ดังที่ Sun (2006: 767) กล่าวไว้ว่า คำประสมแบบเท่าเทียมคือคำหลัก 2 คำ (two-headed) ประกอบกันขึ้นมาโดยแต่ละองค์ประกอบมีความหมายที่เป็นคู่ขนานหรือคล้ายคลึงกันไป ดังนั้นความหมายที่ไม่ได้เกิดจากการรวมความหมายของคำที่เป็นองค์ประกอบในโครงสร้างนั้น ขจัดเป็นความหมายประจำโครงสร้างที่เกิดจากการวางองค์ประกอบที่ยึดแน่นจนเป็นรูปเฉพาะ เรียกว่า หน่วยสร้าง (Construction) ซึ่งอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2544: 47) ให้ความหมายหน่วยสร้างว่า เป็นรูปของหน่วยทางโครงสร้างตั้งแต่ประโยคลงไปถึงหน่วยต่างๆ ที่อยู่รวมในประโยคนั้นๆ ประกอบด้วยส่วนประกอบ (constituent) หรืออาจกล่าวได้ว่า หน่วยสร้างคือชนิดต่างๆ ของหน่วยทางโครงสร้างนั่นเอง เช่น หน่วยสร้างบุพบทวลี หน่วยสร้างกริยา เป็นต้น นอกจากนั้น Goldberg (2006: 5) ยังกล่าวเสริมอีกว่า โครงสร้างจะเป็นหน่วยสร้างได้เมื่อโครงสร้างนั้นสื่อความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่ไม่ได้เกิดจากการรวมความหมายของแต่ละคำเข้าด้วยกันแต่เป็นความหมายประจำโครงสร้าง

จากการจำกัดความนี้ คำประสมแบบเท่าเทียมมีลักษณะสอดคล้องกับคำนิยามดังกล่าวและเป็นหน่วยสร้างประเภทหนึ่งที่จัดอยู่ในหน่วยสร้างระดับคำ เรียกว่า หน่วยสร้างคำประสมแบบเท่าเทียม เนื่องมาจากความหมายของคำ

ประสมแบบเท่าเทียมไม่ได้เกิดจากการรวมความหมายขององค์ประกอบต้นและองค์ประกอบท้ายอย่างสมบูรณ์ มีความหมายอื่นที่เพิ่มเติมเข้ามา เช่น *ถ้วยชาม* ไม่ได้หมายถึง ถ้วยและชามเท่านั้น แต่หมายรวมถึงภาชนะอื่นๆ ที่ใส่อาหารอีกด้วย โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากกระบวนการขยายความหมายที่เรียกว่า กระบวนการนามนัย⁸ (metonymy) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการนามนัยแบบเน้นส่วนประกอบย่อย (part for whole) ที่เป็นการแทนความหมายของคำประสมแบบเท่าเทียม โดยการนำเอาส่วนประกอบของคำที่เป็นจำกลุ่มมาเป็นตัวแสดงแทนคำนั้น ดังนั้น ความหมายโดยรวมของคำนามประสมแบบเท่าเทียมจึงเกิดจากหน่วยประกอบรวมที่อ้างอิงถึงสิ่งเดียว สิ่งที่เป็นจำกลุ่มหรือลักษณะบางอย่างที่ทั้ง 2 องค์ประกอบมีส่วนร่วมกัน เช่น

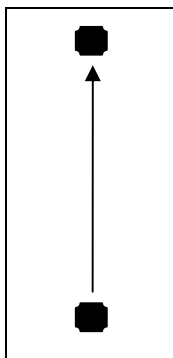
คำจำกลุ่ม	ภาชนะสำหรับใส่อาหาร
คำลูกกลุ่ม	ถ้วย จาน ชาม ไห เป็นต้น

คำประสมแบบเท่าเทียม *ถ้วยชาม* เป็นคำลูกกลุ่มที่ใช้เรียกแทนภาชนะใส่อาหารซึ่งเป็นความหมายประจำหน่วยสร้าง แตกต่างจาก *ถ้วยและชาม* ที่แสดงภาพของถ้วยจำนวนหนึ่งและชามจำนวนหนึ่งเท่านั้น สังเกตจาก 2 ตัวอย่างประโยคจากผู้ออกภาษาไทยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ ดังนี้

- ก. มานีหยิบ ? *ถ้วยและชาม* มาให้แม่หน่อยลูก
(มานีหยิบถ้วยและหยิบชาม)
- ข. มานีหยิบ *ถ้วยชาม* มาให้แม่หน่อยลูก
(มานีหยิบภาชนะใส่อาหารนอกเหนือจากถ้วยหรือชามก็ได้)

⁸ กระบวนการนามนัยคือ กระบวนการทางปริธานที่มโนทัศน์ของสิ่งหนึ่งหรือพาหะ (vehicle) เข้าถึงมโนทัศน์ของอีกสิ่งหนึ่งหรือเป้าหมาย (target) ซึ่งอยู่ในแวดวงความหมายเดียวกัน (Kövecses and Radden, 1998: 39).

ดังนั้น นามนัยคือ ปรากฏการณ์ขยายความหมายผ่านการเชื่อมโยงลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ภายในแวดวงเดียวกัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

มโนทัศน์เป้าหมาย / คำจำกัดกลุ่ม
(target concept)

มโนทัศน์พาหะ / คำลูกกลุ่ม
(vehicle concept)

ภาพที่ 1 แสดงปรากฏการณ์นามนัย

จากภาพที่ 1 Kövecses and Radden (1998: 39) อธิบายว่า กระบวนการนามนัยจะถ่ายโยงความหมายระหว่างมโนทัศน์พาหะและมโนทัศน์เป้าหมาย โดยมโนทัศน์พาหะมีหน้าที่กระตุ้นการขยายความหมายให้เข้าไปสู่ (access) อีกมโนทัศน์หนึ่งทีเรียกว่า มโนทัศน์เป้าหมาย ซึ่งความหมายที่เกิดขึ้นอยู่ภายในขอบเขตเดียวกัน คล้ายกับเป็นสัญลักษณ์หรือรูปแทนโดยทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

- 2) ความหมายไม่เชิงประกอบระดับสูง (*high non-compositional meaning*) กล่าวคือ คำประสมแบบเท่าเทียมที่ความหมายของคำไม่ได้เกิดจากการรวมความหมายขององค์ประกอบต้นและองค์ประกอบท้าย โดยที่ความหมายถูกเปลี่ยนแปลงไปจาก ความหมายขององค์ประกอบทั้งสอง พบจำนวน 11 คำ ได้แก่

เส้นสาย	หนทาง	หุบเหว	สู่ทาง	กลืนอายุ
ร่องรอย	ต้นตอ	ช่องทาง	เยื่อใย	ขวากหนาม
เสี้ยนหนาม				

เมื่อนำคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับสูงมาวิเคราะห์ในเรื่องของความหมาย จะเห็นได้ว่า ความหมายของคำนามประสมแบบเท่าเทียมมีความหมายไม่ตรงกับความหมายประจำคำขององค์ประกอบ ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงตัวอย่างคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับสูง

ลำดับ	ความหมายประจำคำองค์ประกอบต้น	ความหมายประจำคำองค์ประกอบท้าย	ความหมายคำประสมแบบเท่าเทียม	ตัวอย่างประโยคจากคลังข้อมูลภาษา TNC
1	ต้น = ลำของต้นไม้	ตอ = โคนของต้นไม้ที่ลำต้นถูกตัดหรือหักลงแล้ว	ต้นตอ = เรื่องเดิม, เหตุเดิม, ที่เกิด	เห็นได้จากคนที่มาปรึกษาหมอพื้นบ้านและคนทรงที่ส่วนใหญ่ไม่ทราบสาเหตุหรือ ต้นตอ ของความป่วย
2	สู่ = ทาง, แนว, ช่อง, ในทางก็พหุหมายถึงทางวิ่งเป็นแนวเป็นช่อง เช่น วิ่งในสู่ที่ 1	ทาง = ที่สำหรับเดินไปมา, แนวหรือพื้นที่สำหรับใช้สัญจร, เช่น ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ	สู่ทาง = วิธี, ลาดเลา, โอกาส	การจัดประชุม APEC ทำให้ต่างชาติได้มองเห็นสู่ทาง การค้าการลงทุนในฟิลิปปินส์มากยิ่งขึ้น

ลำดับ	ความหมาย ประจำคำ องค์ประกอบ ต้น	ความหมาย ประจำคำ องค์ประกอบ ท้าย	ความหมาย คำประสมแบบ เท่าเทียม	ตัวอย่างประโยคจาก คลังข้อมูลภาษา TNC
3	เยื่อ = สิ่งที่เป็นแผ่นบาง อยู่ตามผิวหรือภายในของร่างกาย หรือของสิ่งต่างๆ เยื่อในกระดุก เยื่อหุ้มสมอง เยื่อไม้ไผ่	ใย = สิ่งที่เป็นเส้นเล็กๆ บางๆ เช่น ใยบัว ใยแมงมุม	เยื่อใย = ความผูกพันที่ยังตัดไม่ขาด	โวยทอมกึกเก่าไม่เนา ทำกันแบบนี้ แค้นใจ ประกาศตัดสัมพันธ์ ไม่เหลือ เยื่อใย ผัน คบชายแท้สบายใจกว่า

ในตารางตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ความหมายของคำนามประสมแบบเท่าเทียมมีความหมายไม่ตรงกับ ความหมายประจำคำขององค์ประกอบทั้งต้นและท้าย เช่น *เยื่อใย* หมายถึง ความผูกพันที่ยังตัดไม่ขาด ในขณะที่ *เยื่อ* และ *ใย* มีความหมายคล้ายคลึงกัน คือ สิ่งที่เป็นเส้นเล็กๆ หรือบางๆ ตามผิวของร่างกายหรือสิ่งต่างๆ แสดงให้เห็นว่าความหมายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความหมายแบบไม่เชิงประกอบ เนื่องจากไม่ได้เกิดจากการรวมความหมายของทั้ง 2 องค์ประกอบ แต่มีการขยายความหมายจากขอบเขตรูปธรรมไปสู่ขอบเขตนามธรรม ผู้วิจัยวิเคราะห์ความหมายจากการประกอบคำ โดยเปรียบเทียบความหมายประจำคำประสมแบบเท่าเทียมกับองค์ประกอบ พบว่า ความหมายประจำคำประสมแบบเท่าเทียมมีลักษณะเป็นนามธรรม ในขณะที่ความหมายประจำคำที่เป็นองค์ประกอบมีลักษณะเป็นรูปธรรม ความหมายจึงถูกแปรเปลี่ยนไป ซึ่งมักอธิบายได้โดยกระบวนการอุปลักษณ์ กล่าวคือ มีการเชื่อมโยง

ความหมาย (mappings) จากแวดวงความหมายที่เป็นพาหะ (vehicle)⁹ หรือ ความหมายประจำคำขององค์ประกอบทั้งต้นและท้ายซึ่งเป็นรูปธรรม ไปสู่แวดวงความหมายที่เป็นเป้าหมาย (target) หรือ ความหมายของคำประสมแบบเท่าเทียม ซึ่งเป็นนามธรรม แสดงว่าคำเหล่านี้ได้ผ่านกระบวนการอุปลักษณ์¹⁰ เพราะมีการใช้คำร่วมกับสิ่งที่เป็นนามธรรม

อย่างไรก็ตาม Croft and Cruse (2004: 217) พร้อมทั้งนักภาษาศาสตร์อีกจำนวนมากที่ศึกษาในเรื่องของนามนัยมีมุมมองว่ากระบวนการนามนัยและอุปลักษณ์เป็นกระบวนการที่แยกออกจากกันได้ยากและการขยายความหมายเป็นผลมาจากกระบวนการนามนัยมากกว่าอุปลักษณ์ เช่น อุปลักษณ์ที่กล่าวว่า “มากขึ้น คือ สูง” (MORE IS UP) แท้ที่จริงเกิดขึ้นจากการขยายความหมายในกระบวนการนามนัย เนื่องมาจากสมมติเหตุการณ์ที่บุคคลกำลังเรียงหนังสือมากขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นว่าจำนวนหนังสือเพิ่มมากขึ้น (more) และยอดของชั้นที่วางเรียงกันก็สูงขึ้นตามไปด้วย (higher) ซึ่งในเหตุการณ์จริงบุคคลนำส่วนยอดของหนังสือมาพูดถึง (The pile is higher now.) แสดงว่าบุคคลนั้นกำลังกล่าวถึงเหตุการณ์ทั้งหมดในภาพรวมของการที่หนังสือถูกวางเรียงซ้อนกันเพิ่มมากขึ้นโดยอ้างถึงส่วนที่เป็นยอดเท่านั้น กระบวนการนามนัยดังกล่าวก็จะถูกขยาย (คล้ายคลึงกับกระบวนการอุปลักษณ์) เข้าไปสู่แวดวงอื่นของมโนทัศน์ more เช่น higher education, higher price เป็นต้น หากพิจารณาตามข้อสังเกตของครอฟท์และครูซแล้วนั้นจะเห็นว่ากระบวนการนามนัยถูกนำมาใช้ขยายความหมายใน

⁹ พาหะ (vehicle) เรียกอีกอย่างว่าเป็นความหมายต้นทางหรือความหมายแหล่งกำเนิด (source) ซึ่งพบได้ในงานของเลคอฟ เป็นต้น ทั้งนี้โคเวเชสและแรดเด็นใช้คำว่า “พาหะ” ในการอธิบายถึงสิ่งกระตุ้นที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบนามนัยทั้งหมด.

¹⁰ กระบวนการอุปลักษณ์ คือ การถ่ายทอดระหว่างขอบเขตของมโนทัศน์ที่ต่างกัน โดยจะถ่ายทอดรูปแบบทางความคิดจากแวดวงความหมายต้นทาง (source domain) ที่มีเป็นรูปธรรมไปยังแวดวงความหมายปลายทาง (target/objective domain) ที่เป็นนามธรรม (Lakoff and Johnson, 1980: 27).

กระบวนการอุปลักษณะอีกทีหนึ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นพ้องว่า คำนามประสมแบบเท่าเทียมเชิงประกอบระดับต่ำได้ถูกขยายความหมายโดยกระบวนการนามนัยก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการอุปลักษณะซึ่งมีหน้าที่เพียงเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายประจำคำไปสู่สิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรม หรืออีกนัยหนึ่งคือ กระบวนการอุปลักษณะมีพื้นฐานมาจากกระบวนการนามนัย เช่น

ขวากหนาม คือ อุปสรรค

- 1) ชีวิตที่มีแต่ ขวากหนาม อย่างเดียว ย่อมเป็นชีวิตที่เป็นทุกข์เกินไป
ขวากหนาม เปรียบดัง ความทุกข์
- 2) คนที่อยู่ตรงหน้าคือศัตรูหมายเลขหนึ่งและเป็น ขวากหนาม หรือก้างหินใหญ่ที่เธอต้องกำจัด
ขวากหนาม เปรียบดัง ศัตรู
- 3) ลูกชายหัวแก้วหัวแหวนควรเป็นที่พึ่งของพ่อแม่ยามแก่เฒ่า จอมกลับสร้างแต่ปัญหา เขาวิ่งต่อไปบนถนนสีแดง เส้นทางที่ขรุขระและเต็มไปด้วยขวากหนาม
ขวากหนาม เปรียบดัง ปัญหา
- 4) แม้จะมีอุปสรรค ขวากหนาม แต่สังคมอุดมคติของไทยก็รออยู่เบื้องหน้า
ขวากหนาม เปรียบดัง สิ่งขัดขวางความเจริญ

(ตัวอย่างจากคลังข้อมูลภาษา TNC)

จากประโยคตัวอย่างข้างต้นพบว่า ขวากหนาม ใช้แสดงถึงสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ถูกนำมากล่าวถึงสิ่งที่เป็นอุปสรรคในชีวิต อันได้แก่ ความทุกข์ ศัตรู ปัญหาและสิ่งขัดขวางความเจริญ แสดงให้เห็นว่ามีการเชื่อมโยงความคิดระหว่างแวดวงความหมายตามกลวิธีอุปลักษณะ โดยที่อุปลักษณะนี้จะมีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์แบบนามนัย กล่าวคือ จากสถานการณ์จริงหรือประสบการณ์การเผชิญโลกของบุคคล พบว่า ลักษณะการใช้งานของ ขวากหนาม

คือ การนำมาวางกันเส้นทางเป็นอุปสรรคกันทางที่หากเข้าไปสัมผัสอาจจะติดหล่มหรือก่อให้เกิดอันตราย บุคคลจึงนำภาพเหตุการณ์ดังกล่าวของ *ชาวทวน* มาอ้างถึงความยากลำบากในการก้าวไปข้างหน้าเนื่องจากการถูกขัดขวางด้วย *ชาวทวน* จึงเกิดการขยายความหมายจากกระบวนการนามนัยก่อนนำไปสู่การตีความแบบอุปลักษณ์ *ชาวทวน* คือ อุปสรรคในชีวิต เนื่องมาจาก *ชาวทวน* แรกเริ่มใช้เป็นตัวแทนอุปสรรคกันทาง ก่อนนำไปสู่การเปรียบเทียบว่าเป็นความยากลำบากในการก้าวไปข้างหน้าจนกลายเป็นอุปสรรคในลำดับถัดมา ดังนั้น อุปลักษณ์จึงมาจากนามนัย คล้ายคลึงกับที่ Goossens (1990 cited in Evans and Green 2006: 319-320) ยกตัวอย่างคำว่า *close-lipped* แปลว่า เจี๊ยบ ซึ่งเกิดการขยายความหมายจากกระบวนการนามนัย เมื่อคนหนึ่งหุบปาก ความเจี๊ยบก็จะเกิดขึ้น ดังนั้น *close-lipped* สามารถใช้แทนความเจี๊ยบได้ ทั้งนี้ *close-lipped* ยังหมายถึง พูดน้อยหรือไม่ค่อยพูด การตีความแบบนี้มาจากกระบวนการอุปลักษณ์ เพราะมีการข้ามขอบเขตจากการหุบปากที่เป็นรูปธรรมเห็นได้ชัดเจน ไปยังขอบเขตที่เป็นนามธรรมว่าด้วยลักษณะนิสัยของบุคคลที่พูดน้อย Goossens กล่าวเพิ่มเติมว่า การตีความอุปลักษณ์แบบนี้มีพื้นฐานมาจากกระบวนการนามนัย เนื่องมาจาก *หุบปาก* เดิมทีใช้แทนความเจี๊ยบก่อนนำไปสู่การเปรียบเทียบว่าเป็นคนพูดน้อย และเราสามารถเข้าใจความหมายของที่มาที่ไปได้ว่าลักษณะหนึ่งของคนที่ไม่ยอมพูดมักเกี่ยวข้องกับความเจี๊ยบนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป คำนามประสมแบบเท่าเทียมแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำและระดับสูง เมื่อนำคำนามประสมแบบเท่าเทียมไม่เชิงประกอบแต่ละระดับมาวิเคราะห์ในประเด็นการขยายความหมายพบว่า คำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำมีการขยายความหมายผ่านกระบวนการนามนัยแบบเน้นส่วนประกอบย่อย (part for whole metonymy) ในขณะที่คำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับสูงมีการขยายความหมายแบบนามนัยเช่นเดียวกัน โดยมีกระบวนการอุปลักษณ์ทำหน้าที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายประจำคำขององค์ประกอบที่เป็นรูปธรรมไปสู่ความหมายเชิงนามธรรมของ

คำประสมแบบเท่าเทียมอีกด้วย โดยที่ทั้ง 2 กระบวนการนี้แยกออกจากกันไม่ได้ อย่างชัดเจน Goossens (1990 อ้างถึงใน Evans and Green, 2006: 319-320) เรียกปรากฏการณ์แบบนี้ว่า อุปลักษณ์นามนัย (metaphtonymy)

สรุปและอภิปรายผล

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำนามประสมแบบเท่าเทียม โดยคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ที่พบมี 4 ประการ ได้แก่

1. เกิดจากหน่วยคำอิสระประเภทคำนาม 2 คำประกอบกันขึ้นมาแล้วยังคงมีประเภททางวากยสัมพันธ์ คือ คำนามเหมือนกับคำที่เป็นองค์ประกอบ
2. เพิ่มหรือแทรกคำเนื้อหา (content words) ระหว่างองค์ประกอบไม่ได้ เช่น *ขวากเสี้ยนหนาม, *ขวากรักหนาม เป็นต้น
3. เพิ่มหรือแทรกคำไวยากรณ์ (functional words) ระหว่างองค์ประกอบไม่ได้ เช่น *ขวากและหนาม, *ขวากหรือหนาม เป็นต้น
4. สลับตำแหน่งขององค์ประกอบไม่ได้ เช่น ขวากหนาม สลับเป็น *หนามขวาก ไม่ได้

คุณสมบัติข้อแรกเป็นคุณสมบัติหลักที่งานวิจัยเกี่ยวกับคำประสมแบบเท่าเทียมเกือบทุกชิ้นเห็นพ้องว่ามีลักษณะตรงกัน เนื่องมาจากเมื่อศึกษาคำประเภทนี้ในหลายๆ ภาษาพบว่า การให้คำนิยามลักษณะนี้ในงานวิจัยเชิงแบบลักษณะมีคุณสมบัติข้อนี้เป็นพื้นฐานในการสร้างคำประสมแบบเท่าเทียม ก่อเกิดเป็นความเข้าใจที่ตรงกันว่า คำที่เกิดจากคำอิสระที่มีประเภททางไวยากรณ์เดียวกันมาประสมกันแล้วเกิดเป็นคำประสมที่มีประเภททางวากยสัมพันธ์เดียวกันกับคำที่เป็นองค์ประกอบ เรียกว่า คำประสมแบบเท่าเทียม นอกจากนั้นจากการศึกษาพบว่า คำประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยยังมีคุณสมบัติของการยืดยาวในระดับสูง กล่าวคือ องค์ประกอบของคำประสมแบบเท่าเทียมนั้นมีข้อจำกัดการปรากฏร่วมในระดับที่สูง เช่น ขวากต้องปรากฏร่วมกับหนามเสมอ

ไม่พบการใช้ *ขวางกั้น แม้ว่าจะทั้ง 2 คำจะมีความหมายคล้ายคลึงกันก็ตาม คำประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยจึงมีแนวโน้มที่จะกลายเป็น 1 หน่วยคำเห็นได้จากการที่แทรกคำระหว่างกลางหรือสลับตำแหน่งไม่ได้เพราะจะทำให้ความหมายผิดเพี้ยนไปจากเดิม ในภาษานั้นคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่ผ่านคุณสมบัติทั้ง 4 ประการพบจำนวนทั้งสิ้น 56 คำ

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ได้แสดงความก้าวหน้าในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ของคำนามประสมแบบเท่าเทียมที่ยังไม่มีงานวิจัยชิ้นใดได้กล่าวไว้อย่างละเอียด โดยได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของคำนามประสมแบบเท่าเทียมกับความหมายประจำคำของคำที่เป็นองค์ประกอบตามแนวทางภาษาศาสตร์ งานวิจัยในอดีตที่พบมักเป็นงานวิจัยตามแนวทางของภาษาไทยที่ศึกษาด้านความหมายแล้วพบว่าความหมายถูกเปลี่ยนไปในลักษณะแคบเข้า กว้างออกหรือย้ายที่ เมื่อศึกษาวิเคราะห์ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ของคำนามประสมแบบเท่าเทียมมีระดับของความหมายไม่เชิงประกอบในระดับที่ต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ประเด็นการขยายความหมายพบว่า คำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับต่ำ มีการขยายความหมายด้วยกระบวนการนามนัย โดยเฉพาะนามนัยแบบเน้นส่วนประกอบย่อย (part for whole metonymy) ในขณะที่คำนามประสมแบบเท่าเทียมที่มีความหมายไม่เชิงประกอบระดับสูงขยายความหมายผ่านกระบวนการอุปลักษณ์นามนัย (metaphtonymy)

อย่างไรก็ตามจากการศึกษา พบว่า หากองค์ประกอบต้นและองค์ประกอบท้ายมีความหมายหมุนเวียน (circular meaning)¹¹ ซึ่งกันและกันมี

¹¹ ความหมายหมุนเวียน หมายถึง คำที่มีความหมายเหมือนกัน หรือคำที่มีความหมายอ้างอิงถึงกันและกัน เช่น fast (adj.) หมายถึง swift, quick, speed ในขณะที่ swift (adj.) หมายถึง rapid, fast (Loos, 2004) ในภาษาไทย เช่นคำว่า ตัว (น.) หมายถึง รูป, ตน, ตนเอง ในขณะเดียวกัน ตน (น.) หมายถึง ตัว.

แนวโน้มสูงที่จะกลายเป็นคำเดียว ได้แก่คำว่า ขั้นตอน ตัวตน ภูเขา บาดแผล ถ้อยคำ ครั่งคราว และเรียวแรง เนื่องจากเมื่อนำคำเหล่านี้ไปสอบถามผู้ออกภาษาที่เป็นเจ้าของภาษา ส่วนใหญ่มักตอบว่าคำเหล่านี้เป็นคำ 1 คำมากกว่าเป็นคำ 2 คำที่นำมาประกอบกัน อีกทั้งยังมีคำนามประสมแบบเท่าเทียมบางคำที่องค์ประกอบต้นไม่ถูกใช้เป็นคำอิสระในปัจจุบัน ได้แก่ หยุกยา เรียวแรง ลวดลาย ไม่ปรากฏการใช้คำว่า “หยุก เรียว ลวด”¹² เป็นคำอิสระอยู่ในประโยค แม้จะมีการบัญญัติความหมายในพจนานุกรมไทยก็ตาม

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการ คือ งานวิจัยนี้สนับสนุนข้อสรุปทางแบบลักษณ์ภาษาได้ว่าคำนามประสมแบบเท่าเทียมในภาษาไทยจัดอยู่ในรูปแบบ hyperonymic coordinating compounds หรือ คำประสมแบบเท่าเทียมที่อ้างอิงความหมายในระดับที่สูงกว่าหรือความหมายจากกลุ่มแจกเช่นเดียวกับภาษาอื่นๆ ที่อยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แน่นอน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**.

กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.

สุนันท์ อัญชลีสกุล. 2546. **ระบบคำภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงาน

วิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2525. "คำผสมและคำसानในภาษาไทย." **วารสาร**

มนุษยศาสตร์สาร 10, 3: 20-29.

¹² ลวด พบการใช้เป็นคำอิสระประกอบเข้าในบริบทที่หมายความว่า สิ่งที่ทำเป็นเส้นยาวๆ เช่น ลวดหนัง คือ แผ่นหนังที่เอามาทำเป็นเส้นยาวๆ, โลหะที่เอามารีดเป็นเส้นเช่นนั้นก็เรียกว่า ลวด เช่น ลวดสังกะสี ลวดทองแดง เป็นต้น แต่ไม่พบการใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับสายเลย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ. 2544. *ทฤษฎีไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Arcodia, Giorgio F., Nicola Grandi and Bernhard Wälchli. 2010. "Coordination in Compounding." in Scalise Sergio and Irene Vogel. (eds.) **Cross-Disciplinary Issues in Compounding**. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Croft, William and D. Alan Cruse. 2004. **Cognitive Linguistics**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fabb, Nigel. 1998. Compounding. In A. Spencer, A. Zwicky. (eds.) **Handbook of Morphology**. Oxford: Blackwell.
- Goldberg, Adele. 2006. **Constructions at Work**. Oxford: Oxford University Press.
- Goossens, Louis. 1990. "Metaponymy: The Interaction of Metaphor and Metonymy." in Vyvyan Evans and Melanie Green. (eds.) **Cognitive Linguistics: An Introduction**. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kövecses, Zoltan and Gunter Radden. 1998. "Metonymy: Developing a Cognitive Linguistic View." in Vyvyan Evans and Melanie Green. (eds.) **Cognitive Linguistics: An Introduction**. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Lakoff, G. and Johnson, M. 1980. **Metaphors We Live By**. Chicago: University of Chicago.
- Loos, Eugene E., Susan Anderson, Dwight H. Day Jr., Paul C. Jordan, and J. Douglas Wingate. (eds.) 2004. **Glossary of Linguistic Terms**. TX: SIL International.
- Mortensen, David. 2003. **Hmong Elaborate Expressions are Coordinate Compounds**. [online] Retrieved 11 Dec. 2003-Last update. Available: http://www.pitt.edu/~drm31/papers/elaborate_expressions.pdf
- Pagin, Peter and Westerståhl, Dag. 2008. **Compositionality**. [online] Retrived 20 June. 2014. Available: <http://people.su.se/~ppagin/papers/DWPP7.pdf>

- Stewart, Jr. Thomas W. and Nathan Vaillette. 2001. **Language Files**. 8th ed. Ohio: Department of Linguistics, Ohio State University.
- Sun, Chaofen. 2006. **Chinese: A Linguistic Introduction**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trask, R.L. 1999. **Key Concepts in Language and Linguistics**. London: Routledge.
- Vongvipanond, Peansiri E. 1992. "Lexicological Significance of Semantic Doublets in Thai." in Carol J. Compton and John F. Hartmann (eds.) **Papers on Tai Languages, Linguistics, and Literatures: in Honor of William J. Gedney on his 77th birthday**. Illinois: Northern Illinois University, Center for Southeast Asian Studies.
- Wälchli, Bernhard. 2005. **Co-Compounds and Natural Coordination**. Oxford: Oxford University Press.